

A tízes kultúrtáj kialakulása és változása Székelyföld térszerkezetében

Dezurbanizáció hatása a csíkszentléleki falutízesekre

(A szakmai tanulmány eredményeinek rövid ismertetése)

Ambrus Tünde, PhD, középiskolai tanár, Joannes Kajoni Szakközépiskola
Egyetemi óraadó, EMTE Sapientia, Csíkszereda

Minden előítélet nélküli kíváncsisággal igyekeztünk újra feltárni, megvizsgálni és megvilágításba helyezni annak az ismeretanyagunk minél nagyobb részét, amely a térspecifikus székely tízesekkel kapcsolatban ez idáig megjelent, és hozzáadni a dezurbanizáció hatásának vizsgálati eredményeit. Nem hiszem, hogy munkám feljogosít arra, hogy az újonnan betelepülők feje fölött ítéletet mondjak. A vizsgálat leglényegesebb eredményei alapján azonban megfogalmazható, hogy Csíkszentlélek, Csíkmindszent és Fitód a maga téralkotó elemeivel a nagy egyediségű táj kategóriák közé sorolható, amelyben a tízesek kérdésköre felelet lehet a XXI. század több szálán futó (népességi, általános településfejlesztési, régészeti, kulturális, építészeti, szociológiai, gazdasági, politikai stb.) elméleti és gyakorlati kihívásaira.

A jelen kutatás eredményei alapján esszenciális lényegnek tartom, hogy a fejlődés, amely törvényszerűen folyamatos jelenség úgy valósuljon meg, hogy ne kockáztassa a létfenntartó, több évszázadon át jól kiérlelt és napjainkban is működőképes rendszerek felszámolását. Látnunk kell, hogy az igazi közösségekben hatalmas erő van. Az igazi közösségek létrejöttéért, életben maradásáért, egészséges működéséért azonban egy következetes és kemény utat kellett bejárni. Maga a székely küldetés (a határ védelme) a “helyére tette” az embert. Elég könnyű visszamenőleg kimondani, hogy a történeti szituációból adódóan természetes dolog volt az emberek összefogása és az adott módon való cselekvése, de a későbbiek során is felismerte ennek az “erőnek” a lényegét. Napjaink dezurbanizációja, az elidegenedés jelensége azonban létében elbizonytalanítja.

Amíg az államszocializmus éveiben életre kelő nacionalizmus ideológiai síkon kezelte a falut, a kulturális értékeket, hagyományokat, amíg a pártprogramok országos szintű

falurombolást tűztek ki célul, addig napjaink vidékfejlesztő törekvéseiben – bár ma sem konfliktusmentesen – az egyik tendenciának arra kell irányulnia, hogy a falut megvédje a „fejlődés hamis illúziójától” (HAJNAL K. 2006). A további késések elkerülése végett pedig érdemes felfigyelni az államszocializmus sikertelen modernizációs kísérletére, és az adott helyi- és helyzeti kulturális energiákra összpontosítani. Fontosnak tartom hangsúlyozni, hogy nem egy romantikus faluszerkezet és közösség-szerveződés visszaállításáról van szó, társadalmi-gazdasági keretszükséglet követeli meg a falutízesek fennmaradását. Nem csak a térképen kell megtaláljuk és hangsúlyozzuk a helyünket.

A tízes szellemi és tárgyi értékét belső lényege, a közösségi ereje körvonalazzák, valamint az a bölcsesség, ahogyan létrehozta. Ezek együttesen járulhatnak hozzá a területi identitás erősítéséhez és a védelem ösztönéhez. A településfejlesztésnek pedig az identitástudat nemcsak célja, hanem egyben kiindulópontja is. Ez pedig olyan stabil állapotot jelent, amely lehetőséget teremt a társadalmi, gazdasági, kulturális, szociális, ökológiai és politikai funkciók eredményes térnyeréséhez, az alulról történő fejlesztés feltételének megteremtéséhez, valamint a helyi társadalmi kontrol szükségességének megértéséhez. Voltaképpen ez egy gondolkodásmód megjelenítése, és annak fejlődési szegmensei, amelyben egy „morális kódhoz” való viszonyulás fedezhető fel.

Korunk társadalmi környezetében tulajdonképpen magától értetődő lenne, ha a tudomány és a politika figyelme a helyi közösségek önszervező képességének megerősítésében, a helyi közösség-szervezés, közösségfejlesztés támogatásában rejlő lehetőségekre irányulna. A stratégiák korát élve nem nehéz felismerni, hogy az egyre komplexebbé váló tematizációk és egyre szerteágazóbb beavatkozási területek követelik meg az átfogó eljárásokat. Össztársadalmi tőkét jelenthet, ha a koncepcionális meghatározásainkat a történelmi múlt diktálta alapokra, a térség jellegzetességekre helyezzük. Csak a helyzetbemutató, célokat kijelölő és felelősséget vállaló, átgondolt elemzések teszik lehetővé a közösségben rejlő erőforrások megtervezését, hasznosítását, fenntarthatóvá tételét. Ezt azonban csak úgy érdemes, hogy a tudomány és a politika csak létében jelenjen meg a sajátos múlttal rendelkező tízesek esetében; az emberek maguktól kezdjenek el gondolkodni, és ne a leépülő össztársadalmi tendenciát akarják elviselhetőbbé tenni. Egy meggyengült közösség iskoláját pályázati rendszerrel, divatos projektekkal nem lehet fenntartani.

Ezen kutatási eredményekre támaszkodva eddig a következő előadásokat tartottam:

- **AMBRUS T.** 2015: *Tíz föld – tíz közösségszerveződés*, Marosszentgyörgyi Magyar Közösségek Találkozója, Marosszentgyörgy,
 - **AMBRUS T.** 2015. : *Székely falutízesek*, Zalai Napok, Zalaegerszeg,
 - **AMBRUS T.** 2015. : *Székely falutízesek*, Collegium Hungarikum, Bécsi Magyar Történeti intézet szervezésében, Bécs,
 - **AMBRUS T.** 2015: *Székely falutízes mint térspecifikus turisztikai termék és turizmusszerveződési alapegység*. Turismus a régiófejlesztés szolgálatában Orbán Balázs Akadémia Nemzetközi Tudományos Konferencia, Székelyudvarhely,
 - **AMBRUS T.** 2015: *Székelyföldi településszerkezet sajátosságai*, Márton Áron Főgimnázium, Határtalanul program – Csíkszereda - Szeged, Csíkszereda,
 - **AMBRUS T.** 2015: *Közösségszervezések Székelyföldön*, Szent Imre Kollegium, Marosvásárhely,
 - **AMBRUS T.** 2015: *Székely falutízesek – Örmény tájház, önkéntes diákoknak*, Szépvíz,
- A kutatási eredmények egy részével eddig tanítványaimmal A TUDEK vetélkedőn, illetve Kristó András Emlékkonferencián vettünk részt.
 - További célok: tudományos konferenciákon való részvétel előadókén, oktatási segédanyag készítése, előadások székelyföldi és azon túli iskolákban, kollégiumokban, különböző rendezvényeken.